

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Summae seu Manualis Doct. Navarri

**Ávila, Esteban de
Azpilcueta, Martín de**

Lvgdvni, 1609

Lex I. quoad obligationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41656

LEGATI Dispensatio facta sine iusta causa, non valet. Præl. 9. num. 13.

LEGITIMA, est debita iure nature quoad filios pauperes debiles, & inhabiles, qui non possunt se sustentare: non tamen quoad alios. num. 38. c. 26.

LEGITIMVS, vide illegitimus.

L E X I.

Quo ad obligationem.

A Lex humana potest obligare etiam cum periculo vitæ, sed non obligat. Prælud. 7. num. 10.

Quando duæ leges contrariæ concurrunt in aliquo casu, quarum altera est omittenda; illa quæ est maior, debet præferri. cap. 7. num. 1.

Cessante fine legis, cessat lex. c. 15. n. 18. 19.

Lex lata ad euitanda inconuenientia, cessantibus illis cessat. At verò id quod præcipitur in bonum finem, non cessat, licet finis habeatur alia via. cap. 16. num. 36.

Lex humana iusta potest obligare ad mortale: & per legem humanam intelligitur canonica & sæcularis. cap. 23. num. 40. in initio.

Ut autem lex humana possit obligare, aut B
effectu obliget, debet habere has conditio-
nes necessarias.

Quòd sit iusta, id est, *lata ab habente pote-
statem, & ob utilitatem publicam, non con-
traria diuina, & naturali seu supernaturali
legi, & sit subditis equalis.*

Quòd sit promulgata. Quòd sit recepta,
saltem per maiorem partem vniuersitatis.
Quòd non sit abrogata per aliam contra-
riam, vel per consuetudinem. Quòd inten-
dat obligare ad mortale. Quòd desit iusta
causa ab eius transgressione excusans: Aut
non sit dispensatio ad eius transgressionem.
Quòd desit iusta ignorantia. Quòd sit tem-
pus ab ea præfixum pro iis qui non carent
ignorantia iusta.

Igitur lex quæ sit iniusta, vel non pro- C
mulgata, non recepta à maiore parte vni-
uersitatis, vel abrogata, vel obligans ad ve-
niale, vel consultoria & exhortatoria, aut
si datur iusta causa transgrediendi, aut di-
spensatio, aut iusta ignorantia, aut nondum
est tempus elapsum: aut si elapsum, sed iuste
ignoratur lex, non obligat ad mortale: ne-
que ad veniale, excepta illa, quæ intendit
veniale. c. 23. num. 40. 41.

Lex iniusta dicitur ea *qua est lata à non D
habente potestatem, & qua principaliter est fa-*

Gg s   Ha

Lex in utilitatem privatam, aut est inæqualis subditis, aut denique contraria legi diuina naturali vel supernaturali. ibidem. Imò & lex secularis dicitur, & est iniusta: quando est contraria legi Ecclesiasticæ. c. n.

Lex consultoria, vel exhortatoria, nec ad veniale obligat: nisi adfit contemptus verus, tam ipsius legis quàm eius latoris; tunc enim esset peccatum mortale. cap. 19. num. 20. Nouo cap. 20. n. 20. & cap. 23. n. 40. vide etiam tit. Contemptus, & Obedientia, & Consilium.

E Iusta causa semper excusat à mortali transgressorem legis humanæ. Et illa dicitur iusta causa, propter quam legislator, si præsens esset, eum excusaret. cap. 23. num. 41.

Qui bona fide credit iustam habere causam excusantem à lege humana, & ob id nõ seruat, non peccat saltem mort. peccat tamen venialiter. Præl. 9. nu. 14. ca. 21. n. 20. & cap. 23. num. 43.

Quæ sit iusta ignorantia, & dispensatio excusans à tali transgressione, vide tit. Dispensatio, & tit. Ignorantia.

F Non solum lex diuina, sed etiam humana, tam secularis quàm Ecclesiastica, potest obligare in foro conscientiæ ad peccatum veniale, & etiam ad mortale. Quod etiam facere possunt statuta civitatum. Imò & de facto

facto obligant ad mortale illæ leges & statuta, quorum auctores intendunt per eas obligare ad illud, saltem si vt tales receptæ sūt. cap. 23. num. 48.

Secus si earum latores non intenderunt ad id obligare, qualia sunt statuta Dominicanorum, quæ nec ad veniale obligant. Nam & nullæ diuinæ consultoriæ obligant etiam ad veniale, & aliquot earum præceptiuarum tantum ad veniale. num. 49. & 50.

Leges etiam canonicæ, non habentes præceptiua aut prohibitiua verba, sed tantum ordinatiua vel constitutiua, non obligant ad mortale, etiam si sint imperatiui modi: Quæ iuxta communem intelligentiam non significant præceptum, nec prohibitionem. Exceptis illis quæ ponuntur in materia, quæ de se ad mortale obligant. Sed nec tunc manabit huiusmodi obligatio ex vi talis legis constitutiua, sed ex illa lege quæ illam materiam præceperat cum tali intentione obligandi ad mortale: Nihilominus huiusmodi leges ordinatiuæ, extra materiam de se ad mortale obligantem, ad minus obligant ad veniale. Quia animus latoris fuit, vt actus transgrediendi legem, esset vitiosus, qui aliàs erat indifferens, & consequenter esset saltè venialis. Quia verò tunc non præcepit, nec prohibuit, videtur non intendisse obligare ad

ad mortale. cap. 23. num. 49. §. 3. Nullum verbum Latinum ex se significat sufficienter
H legem obligare ad mortale: vnde hæc verba, *Teneas, Debeas, Obligetur, Præcipimus, Obligamus, Vetamus, Mandamus* & alia similia, ex sua primæua significatione non significant sufficienter legem obligare ad mortale, aut animum latoris id intendisse: nam sunt generalia, & apta ad inducendam obligationem culpæ, tam venialis quàm mortalis, atque in dubio intelligenda sunt potiùs de veniali quàm mortali. num. 50.

I Lex enim de non mentiendo officiosè sine damno, de non furando minima, de non ridendo immoderatè, præceptiua est, sed solùm obligat ad veniale. *ibidem. §. 4.*

Notanter diximus ex se, quoniam secus est in lege Ecclesiastica, ex usu Ecclesiastico & communi interpretatione Pontificum, nisi per aliquod aliud verbum vel signum exprimat, vel significetur solùm obligare ad veniale. num. 52.

L Vnde intentio cuiuslibet legislatoris Ecclesiastici, vrentis verbo præceptiua vel prohibitiua, est obligare ad mortale, nisi per aliud verbum vel signum significetur contrarium; & à fortiori si apponantur hæc verba *strictè præcipimus, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus*, & sub obtestatione diuini iudicij,

iudicij, quæ obligationis incrementum significant.num. 53.

Hoc verbum *oportet* in lege canonica positum, tantum obligat, quantum illud, *debet*, aut *obligatur*. ibid.

Lex quæ continet pœnam præsupponen- **M**
tem peccatum mortale, obligat ad mortale, quamvis non habeat verba præcipientia, seu prohibentia. nam qui vult aliquid, videtur velle illud sine quo id esse non potest. Vnde lex constituens vel præcipiens vel prohi- **N**
bens aliquid sub pœna excommunicationis majoris, aut simpliciter sub pœna excommunicationis, siue addatur ipso iure siue non, præsupponit peccatum mortale: nisi prærequirat monitionem. Non tamen est idem in pœna suspensionis, interdicti & irregularitatis, quæ aliquando sine culpa adhibetur.num. 53.

Præsupponit etiam peccatum mortale lex quæ habet hæc verba, *sub pœna æterna indignationis Dei & SS. Apostolorum Petri & Pauli*. Idem dicendum de quavis lege canonica, quæ continet has & alias coniunctim pœnas temporarias. ibid.

Lex autem humana secularis non obli- **O**
gat ad mortale, eo solo quod habeat verba præceptiva, aut prohibitiua, quia nec prima significatio verborum, nec accessoria

ria per vsum sæcularium inducta, nec communis interpretatio Legum, & aliorum legislatorum, qui principaliter inspiciunt pœnas temporarias, talem obligationem indicant. num. 54.

Imò nec leges diuinæ inducunt obligationem mortalis, eo solo quòd latae sint per verba præceptiua. Nec vñus iuris canonici adimit robur iuri diuino, nec addit, vt quatenus est diuinum obliget magis, aut minus, quàm antè illud obligat. Vnde vt sciatur an Deus per suam legem verbum *præcipio* vel *mando*, continentem, voluerit nos ad mortale obligare, ex declaratione Ecclesiæ eiusque doctorum, colligendum erit. cap. 23. num. 54.

P Lex humana etiam præcipiens, præsertim secularis, quæ pœnam temporalem constituit in dubio, ad mortale non obligat, quatenus est lex eius qui eam pœnam temporalem statuit. num. 55. I. Quoniam aliàs oporteret quòd leges humanæ obligantes ad mortale, paucissimæ essent. II. Quoniam qui de duobus propositis alterum affirmat, alterum negare videtur, id est, legislator, qui ad vtramque pœnam obligare potens, pœnam irrogat temporariam, videtur excludere æternam. III. Nam
 consue

consuetudo antiqua interpretata est, vt legum secularium transgressores non peccent mortaliter, nisi cum per eas etiam lex diuina naturalis, aut reuelata, aut canonica ab illis infringatur. num. 55.

IIII. Nam Ethnici legumlatores nil de poena æterna curarunt. Imò & paucissimi Christiani seculares legiflatores poenam temporariam imponentes intendunt ad æternam obligare, ad quam diuina vel naturalis non obligat.

V. Nam lex purè poenalis sine vlla prohibitione poenam constituens, ad nullam culpam obligat, quatenus talis est. ibidem.

Qui constituit poenam, licet non semper obligat ad culpam, nec præsupponit obligationem ad illam: communiter tamen sic. Nam regulariter statuitur ob culpam, quamuis interdum ob causam. num. 56. diximus tamen notanter in dubio. Nam lex quæ vtramque poenam exprimit, vel de cuius latoris animo constat fuisse, ad vtramque obligare per aliam legem, aut consuetudinem, aut per alium modum legitimum sine dubio obligat ad mortale. Ibidem. Diximus denique quatenus est lex eius qui solam poenam temporalem statuit. nam

si tuat

si sunt etiam leges aliorum, qui ad mortale obligare voluerunt, ad illud obligabunt quatenus sunt tales; non enim intendimus asserere, quod una lex, quæ poenam temporariam imponit, tollat aeternam per aliam statutam, maximè quando sunt diuersorum legumlatorum. Denique quod dictum est, legem etiam præcipientem præsertim seculari statuentem poenam temporalem in dubio non obligare ad mortale, locum habet etiam in legibus statuentibus poenam amissionis vitæ vel membri. I. Nam quod dici solet, nempe, eum qui magnam bonorum aut famæ iacturam subit, peccare mortaliter, falsum est, dummodo non adsit alia circumstantia quæ mortalem faciat.

II. Nam licet ille, qui transgrediens legem secularem poenalem, se exponit probabili periculo amissionis vitæ vel membrorum, peccet quidem mortaliter: Hoc tamen non est ob transgressionem illius legis, sed ob violationem quinti præcepti decalogi: imò verò aliquando non erit periculum probabile, si cum transgressione adsit magna cautela. *ibidem.*

V. Quod si aliquis obiiciat, quod sequeretur, iniustam esse legem, quæ tam grauem poenam imponit pro actu, qui non est mortalis: Respondemus, satis esse quod in foro exteriori

riori præsumatur mortalis, quamvis in inferiori non sit talis, & legislator potest, inò de facto præsumit contemptum in eo qui violat legem sine causa iusta. Præterea quia non esset iniusta lex, cuius lator exprimeret se nolle eius transgressorem sine contemptu & scandalo ad mortale obligare: sed velle, ut qui sine iusta causa eam transgreditur, præsumatur per contemptum id facere, & ob id pœnam illam incurrere. ad hæc omnia facit, quòd nonnulli duces laudati sunt, qui ad seruandam militarem disciplinam ob minima furta milites occiderunt. Ibidem.

Item consuetudo communis habet, ut X transgressio legum purè humanarum pœnam temporariam exteriorem constituentium, non sit mortalis in foro interiori, nisi sint tales quæ præsupponant peccatum mortale, vel transgressiones aliarum legum diuinarum naturalium vel supernaturalium. num. 59.

Qui legem etiam sæcularem iustam per contemptum legis & auctoris violat, peccat mortaliter. n. 57.

Transgressio legis præceptiuæ non peccatis facta per solam incuriam, vel obliuionem leuis culpæ, non est mortalis. n. 59.

Idem de transgressione cum causa probabili.

H h

bili, vel pro tali habita, bona fide, sine dolo. Idem de ea quæ fit per epieiceiam credendo intentionem legislatoris non fuisse ita obligare. num. 59.

De eo qui transgreditur legem de Vectigalibus & de Venatione. vide tit. Vectigal, Venatio.

Prælatus imponens pœnam temporariam ipso iure incurrendam, videtur excludere spirituales, etiam si iuberet ne absolueretur sine præuia solutione: quia iussio illa potest operari effectus alios ab isto, & sic nõ est inutilis. num. 60. Imò potest absolui ante solutionem per Bullam Papæ. num. 62.

Lex in nihilo recepta, ad nihilum obligat, & quoad vnã partem receptam, quoad illam obligat solum, vel quoad dispositionem tantum, & non quoad pœnam, vel vice versa. Imò quoad vnã partem pœnæ & non quoad aliam. num. 62. Vide tit. Pœna.

Lex humana etiam Ecclesiastica ad exteriorem solam pœnam obligat, si quoad eam tantum est recepta, quamuis legislator ad vtramque pœnam intendisset obligare. Ibidem.

Qualibet lex fundata in præsumptione, ligat in foro exteriori, & non interiori, quoties veritas est præsumptioni contraria. c. 23. num. 62.

Lex imponens collegis vel municipibus
penam exclusionis ipso iure, non obligat
ante condemnationem. num. 63.

Non tenetur quis manifestare rem in cō-
missum cecidisse, maximè in foro conscien-
tia. num. 64.

Peccat, qui iussus à iudice soluere pœ-
nam, non soluit; secus, antequam iubeatur,
quamvis in ipsa lege sit imposta ipso iure,
quando pœna requirit aliquam executionē,
ut quando est pœna amissionis bonorum, vel
pœna soluendi certam summam pecuniæ.
num. 76. Secus, si non requirat executionem,
ut pœna excommunicationis, suspensionis
&c. num. 67.

Lex pœnalis aliquando obligat ad pœnam
etiam ante sententiam; sed tunc pœna est
velut pactum conuentionale. num. 67. & c.
25. num. 118.

De legibus quæ prohibent ludos: vide,
ludus.

De lege quæ prohibet vel concedit cibos,
vide Gula. & ibidem de ieiuniis & de festis,
Festum.

Lex æterna quid sit, vide, Peccatum
II. A.